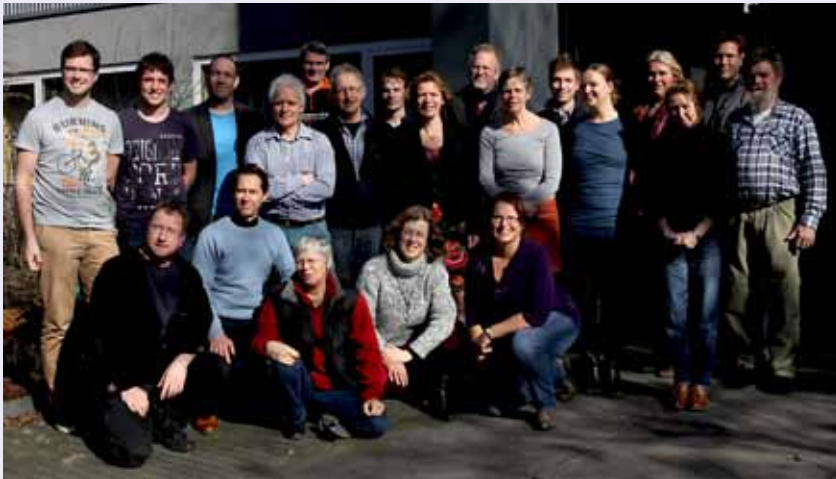

De Vlinderstichting in 2012 • Jaarverslag

Jaarlijks voert De Vlinderstichting heel veel verschillende projecten uit. In dit jaarverslag vindt u een beschrijving van de belangrijkste werkzaamheden in 2012. De Vlinderstichting zou haar werk niet kunnen uitvoeren zonder de steun van vrijwilligers en donateurs. Hartelijk dank daarvoor!

In 2012 had De Vlinderstichting 33 medewerkers in vaste of tijdelijke dienst. Daarnaast werkten elf mensen op het kantoor als vrijwilliger, waarvan zeven bij de vlinderweek. De Raad van Toezicht bestond uit Harry Boeschoten (voorzitter), Leo van Grunsven, Brenda Horstra, Jeroen van Rossen, Henk Lugtmeijer en Harm Evert Waalkens.

Jeugd & opleidingen

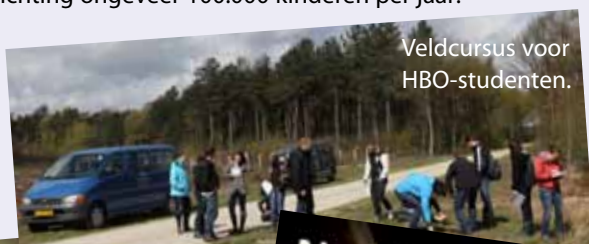
Begeleiden Veldcursus

De studenten toegepaste biologie van de HAS in Den Bosch en Almere gaan jaarlijks een week op veldwerk in Horst (Limburg). De Vlinderstichting begeleidt alle studenten een halve dag om ze kennis te laten maken met vlinders en libellen, hun leefwijze en de manier waarop je onderzoek naar deze soortgroepen doet.

Financier: de opleidingen en deels eigen inbreng De Vlinderstichting

Koolwitjes in de klas

Scholen kunnen bij De Vlinderstichting een pakketje met eitjes, rupsen en poppen van het groot koolwitje bestellen. Kinderen kunnen de natuur op die manier van dichtbij meemaken. Ieder jaar worden er meer dan 3.000 pakketjes besteld en verkocht. Daarmee bereikt De Vlinderstichting ongeveer 100.000 kinderen per jaar!

Veldcursus voor HBO-studenten.

Bord op de Floriade.

Dynamisch, belangrijk, bedreigd

Publieksprojecten

Floriade

De Vlinderstichting was partner in de inzending van Vivara en IVN, getiteld 'Through Animal Eyes'. Er werd een schitterend paviljoen gebouwd waar vele duizenden mensen hebben ervaren hoe dieren leven en hoe deze hun omgeving zien. Samen met andere partners gaven we informatie hoe je in je eigen tuin meer vlinders en libellen kunt krijgen.

Financier: Vivara en IVN. De inbreng van De Vlinderstichting was voor eigen rekening.

Nachtvlinders belicht

Nachtvlinders zijn prachtige insecten met een intrigerende leefwijze en een grote ecologische betekenis. In ons land en in andere delen van Europa gaat het echter niet goed met ze. Uit een voorlopige Rode Lijst van 841 soorten macro-nachtvlinders blijkt dat 8% al uit Nederland is verdwenen en 47% in meer of mindere mate is bedreigd. Een belangrijk onderdeel van de natuur is dus bezig te verdwijnen. Daarom verdienen nachtvlinders een plaats in het Nederlandse en Europese natuurbeleid en dienen ze effectief beschermd te worden. Dat is de boodschap van het boek 'Nachtvlinders belicht' dat in 2012 werd geschreven in samenwerking met de Werkgroep Vlinderfaunistiek en op de Landelijke dag 2013 is gepresenteerd.

Financier: Prins Bernhard Cultuurfonds

Tuinvlindertelling

In 2012 werd de vierde editie van de landelijke tuinvlindertelling gehouden. En met succes: in meer dan 2200 tuinen zijn vlinders geteld. Dat is een recordaantal tellers! De provincie Gelderland was hofleverancier met meer dan 450 getelde tuinen, Noord-Brabant en Zuid-Holland bleven niet ver achter. In grote delen van Nederland was het beide dagen mooi weer en werden volop vlinders gezien. In totaal zijn bijna 30.000 vlinders geteld.

Financier: Prins Bernhard Cultuurfonds

Aan het werk voor vlinders en libellen

Groen en Doen

In het kader van een motie die in de Tweede Kamer is aangenomen, heeft De Vlinderstichting samengewerkt met de organisaties voor Provinciaal Landschapsbeheer. In het project konden wederzijdse vrijwilligers met elkaar kennismaken. Ook is aan vlinder- en libellentellers getoond wat ze aan beheer zouden kunnen bijdragen. De 'handen uit de mouwen'-mensen van landschapsbeheer is gevraagd om ook waarnemingen van planten en dieren door te geven. De vrijwilligers hebben onder andere actief geholpen bij het beheer in het leefgebied van zeldzame planten en dieren.

Financier: Ministerie van Economische Zaken in het kader van de motie Groen en Doen

Pimpernelblauwtjes en mieren 2012: starten met LIFE+

In de zomer van 2012 werden, zoals ieder jaar, de pimpernelblauwtjes in de Moerputten geteld. Daarnaast heeft De Vlinderstichting gekeken hoe het er met de mieren voorstaat. Er werden meer blauwtjes waargenomen dan het jaar ervoor, maar een flinke toename bleef uit. Tevens is gebleken dat de mierenesten zowel in voorkomen als in lokale dichtheid een lichte vooruitgang vertonen. Bij de knooppieren is deze vooruitgang minder dan bij de andere mierensoorten. Deze gegevens markeren het startpunt van het LIFE+-project 'Blues in the Marshes'. Met financiële ondersteuning van de Europese Gemeenschap en de Provincie Noord-Brabant wordt de komende jaren landbouwgrond afgegraven om leefgebied te ontwikkelen voor nieuwe kansen voor de pimpernelblauwtjes.

Financier monitoring: Provincie Noord-Brabant

Geocaching voor vlinders en libellen

Geocaching: op zoek naar een schat die ergens verborgen ligt en met GPS gevonden kan worden. Vaak liggen de caches in prachtige natuurgebieden. Behalve naar caches zoeken, kun je ook een Geocaching Event organiseren: een bijeenkomst voor geocachers. Het doel is om elkaar te zien, ervaringen uit te wisselen en bij te praten. Een speciale vorm van zo'n event is een CITO, oftewel Cache In, Trash Out. In de praktijk betekent dat: aan het werk voor de natuur, bijvoorbeeld het verwijderen van bomen op een stukje heide. De Vlinderstichting organiseerde in 2012 zeven CITO Events in het kader van vlinders en libellen.

Financier: Prins Bernhard Cultuurfonds

Geocachers aan 't plaggen.

Tijdelijke natuur in de Haven van Amsterdam.

Meer biodiversiteit bij het kantoor van Philips Drachten.

Biodiversiteit bij Philips

Biodiversiteit wordt een steeds belangrijker thema bij bedrijven. In de praktijk is de relatie tussen natuur en bedrijf echter niet altijd helemaal duidelijk. Philips heeft in 2012 een nulmeting laten uitvoeren op zijn terrein in Drachten. De resultaten zijn door De Vlinderstichting verwerkt in een graadmeter. Philips scoorde onvoldoende. Verrassend, maar er zijn veel mogelijkheden om de biodiversiteit naar een voldoende niveau te brengen. In 2013 wordt 1,3 ha bedrijfsterrein natuurvriendelijk ingericht, waarmee de eerste stap naar een hogere natuurwaarde op het eigen terrein is gezet.

Financier: Philips

Tijdelijke Natuur in de Haven van Amsterdam

In Nederland liggen tienduizenden hectares grond in afwachting van definitieve inrichting. Deze gebieden liggen er vaak jarenlang desolaat en verlaten bij, maar zijn een potentiële bron voor een spectaculaire rijkdom aan planten en dieren. Deze 'tijdelijke natuur' is prima leefgebied voor vlinders. Wanneer een terreineigenaar de natuur zich vrij laat ontwikkelen, krijgt hij in het huidige natuurbeleid toestemming om beschermde soorten te verwijderen op het moment dat het gebied zijn uiteindelijke bestemming krijgt. Terreineigenaar en natuur varen daar wel bij. Haven Amsterdam heeft een tijdelijk natuurterrein zodanig ingericht dat natuur hier zich op vele manieren kan ontwikkelen. De Vlinderstichting heeft in 2012 de natuurwaarde hiervan in beeld gebracht. Opvallend was dat vrijwel alle graslandvlinders aanwezig waren op het haventerrein. De blauwvleugelsprinkhaan werd als nieuwe soort voor het havengebied ontdekt.

Financier: Haven Amsterdam

Bescherming & onderzoek

Licht op Natuur

Het gebruik van kunstlicht is de laatste decennia, zeker in Nederland, sterk toegenomen. In dit grootschalige project worden de effecten van deze 'lichtvervuiling' op flora en fauna onderzocht. In verschillende natuurgebieden in Gelderland en Drenthe zijn daarvoor rijen lantaarnpalen met groen, rood, wit of geen licht geplaatst. Sinds 2011 worden op die locaties gedurende vier jaar de effecten van kunstlicht op nachtvlinderpopulaties gevolgd.

Financiers: NWO/STW, Philips en NAM (in samenwerking met WUR, NIOO en Sovon Vogelonderzoek Nederland, Vogeltrekstation, Zoogdierverseniging, Stichting RAVON en Stichting FLORON).

Ecologische monitoring van de nachtzwaluw in Noord-Brabant

De nachtzwaluw is een zeldzame vogelsoort van grote heide-, stuifzand- en bosgebieden die in Nederland de laatste drie decennia in aantal is toegenomen. Onderzoek in Noord-Brabant heeft aangetoond dat het dieet van deze vogel voor meer dan 75% bestaat uit volwassen nachtvinders van verschillende families. Voorbeelden van soorten die veel gegeten worden zijn de granietuil, de oranje wortelboorder en de eikenprocessierups. Uit landelijke trendanalyses blijkt dat de nachtvindersoorten die in het onderzoek zijn gevonden in de laatste drie decennia zeer licht in aantal zijn toegenomen, maar onvoldoende om de sterke stijging van de nachtzwaluwpopulatie te verklaren.

Financier: Provincie Noord-Brabant (project in samenwerking met Sovon Vogelonderzoek Nederland, Stichting Bargerveen, Vogelwerkgroep De Kempen en Werkgroep Vlinderfaunistiek).

Kansen voor de keizersmantel

De keizersmantel wordt steeds vaker weer in Nederland waargenomen, maar dat leidt nog niet tot langdurige vestiging. Door onderzoek in de Eifel naar de plekken voor eiafzet is nu duidelijk geworden dat het in Zuid-Limburgse bossen vaak schort aan voldoende bosviooltjes en licht in het bos.

Financier: Bosschap (OBN)

Kan de keizersmantel zich weer vestigen in ons land?

Mieren zoeken in het kader van onderzoek pimpernelblauwtjes.

Licht op natuur: onderzoek naar het effect van kunstlicht op nachtvinders.

Eikenprocessierups: voer voor de nachtzwaluw.

Verkenning terreinmonitoring

Een goede monitoring is essentieel om het beheer van natuurgebieden op de ontwikkeling van vlinderpopulaties af te stemmen. De groeiende stroom incidentele waarnemingen blijkt hierbij goed benut te kunnen worden om veranderingen in verspreiding in beeld te brengen.

Financiers: PWN Waterleidingbedrijf NH, Dunea, Waternet

Donker pimpernelblauwtjes in het Roerdal

De donker pimpernelblauwtjes bij Posterholt werden weer geteld. De resultaten waren teleurstellend: de aantallen vlinders zijn voor het tweede jaar achteruitgegaan. Om de soort voor Nederland te behouden, is dringend uitbreiding van het leefgebied nodig. Bij de provincie Limburg werd de noodklok geluid en nu wordt alles in het werk gesteld om op twee plekken hooilanden met grote pimpernel en waardmieren te ontwikkelen, zodat deze populaties minder kwetsbaar worden.

Financier monitoring: Netwerk Ecologische Monitoring

Mieren in het Merkske

In het beekdal van het Merkske bij Baarle-Nassau bevinden zich gebieden met grote pimpernel. In het verleden vloog in het Vlaamse deel van dit beekdal het pimpernelblauwtje. Over de mieren was echter weinig bekend. De Vlinderstichting heeft in juli op de belangrijkste hooilanden mieren gezocht. Het bleek dat de moerassteekmier, die het pimpernelblauwtje nodig heeft, wel werd aangetroffen, maar slechts op één hooiland waren er voldoende aanwezig. Ontwikkeling van hooilanden net boven het beekdal zou een prima methode zijn om voldoende leefgebied voor het pimpernelblauwtje te ontwikkelen, zodat ooit een herinstructie uitgevoerd zou kunnen worden.

Financier: Staatsbosbeheer, Provincie Noord-Brabant

Environmental DNA

De environmental-DNA-methode (eDNA) is gebaseerd op het feit dat organismen die in het water leven daarin kleine stukjes DNA achter laten via faeces, urine en huidcellen. Door het oplossend vermogen van water worden deze kleine stukjes DNA verspreid over een groot volume en oppervlak. Met behulp van soortspecifieke primers is dit eDNA in watermonsters te detecteren in het laboratorium en daarmee kan het voorkomen van een doelsoort worden aangetoond. Voor de libellen is in 2012 een pilot gestart waarbij is gekozen voor de gevlekte witsnuitlibel en de groene glazenmaker. Inventarisatie met eDNA zou tot kostenbesparing kunnen leiden ten opzichte van traditionele inventarisatiemethoden.

Gegevens

Beheer Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF)

De Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) is dé natuurdatabank van Nederland. De Vlinderstichting is verantwoordelijk voor het functioneren van verschillende onderdelen van het systeem en ondersteunt andere organisaties bij het gebruik ervan. De NDFF geeft een compleet en betrouwbaar beeld van de flora en fauna van Nederland. Deze informatie is essentieel bij het beschermen van vlinders en libellen. In 2012 werden ruim 200.000 waarnemingen doorgegeven van dagvlinders, 100.000 van libellen en 130.000 van nachtvlinders. Er zitten nu al meer dan 2 miljoen waarnemingen van vlinders en bijna 700.000 van libellen in de NDFF.

Financier: Gegevensautoriteit Natuur

Digitale invoer Netwerk Ecologische Monitoring-meetnetten

Bijna tien jaar geleden zijn de meetnetten voor vlinders en libellen van het Netwerk Ecologische Monitoring overgestapt van papieren invoer naar online invoer van gegevens. De Vlinderstichting bouwt nu ook invoerportalen voor meetnetten van andere organisaties. Het afgelopen jaar is gewerkt aan het bouwen van meetnetportalen voor vissen, reptielen, amfibieën, paddenstoelen, hogere planten en zeeorganismen. Ook een invoerportaal voor het meetnet nachtvlinders is in ontwikkeling.

Financier: Ministerie van Economische Zaken

De grote weerschijnvlinder zit in de lift.

De blauwe glazenmaker is een echte zomersoort.

De aanwezigheid van de gevlekte witsnuitlibel kan worden aangetoond aan de hand van DNA.

Landelijke meetnetten

Het nauwkeurig volgen van onze vlinder- en libellenstand is een van de hoofddoelen van De Vlinderstichting. En dat is mogelijk dankzij het Landelijk Meetnet Vlinders en het Landelijk Meetnet Libellen. De Vlinderstichting is alle tellers die dit jaar weer hebben meegedaan zeer dankbaar!

Landelijk meetnet vlinders

Er werden in 2012 'slechts' 182.343 vlinders, rupsen en eitjes geteld. Dat lijkt veel, maar is erg weinig, en dat lag niet aan het aantal routes - dat was het op een na hoogste aantal sinds het begin van de tellingen. Van 46 soorten werden minder vlinders gezien dan in 2011 en van maar 12 soorten meer. De aantallen van veel soorten lagen op een duidelijk lager niveau dan vorig jaar, en voor enkele soorten zelfs op het laagste niveau ooit. Dit maakte het jaar 2012 tot slechtste vlinderjaar ooit gemeten! Gelukkig waren er ook positieve berichten. Uiteindelijk vlogen de meeste voorjaarsvlinders nog redelijk. En van de grote weerschijnvlinder, waarvan nooit meer dan een of twee exemplaren per jaar zijn gezien, waren dat er 2012 maar liefst 10! Dat onderstreept dat deze prachtige vlinder in de lift zit.

Landelijk meetnet libellen

Het telseizoen kende voor de libellen wat opstartproblemen. In de eerste weken van mei kwam de temperatuur, op enkele plekken in het zuiden na, niet hoger uit dan 20 graden en waren de dagen overwegend bewolkt waardoor de libellen vooral tussen de vegetatie bleven zitten. De aantallen van de meeste voorjaarssoorten waren dan ook lager dan vorig jaar, op de vuurjuffer na die een goed jaar heeft gehad. Eind mei werd het prachtig weer en dat zorgde voor een flinke piek in het aantal tellingen langs de routes. Augustus was voor de echte zomer-soorten een goede maand, waarbij de aantallen voor de meeste soorten hoger lagen dan vorig jaar.

Financier van de meetnetten: Ministerie van Economische Zaken, via de Gegevensautoriteit Natuur

Financiële verantwoording

Het financieel jaarverslag moet nog worden goedgekeurd door de Raad van Toezicht. Het wordt te zijner tijd op onze website geplaatst en gepubliceerd in het augustusnummer van dit tijdschrift.